

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

ע"פ דברי ר' אבא בר רב הונא כ"ה תמוז ש"ת
לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482
ניתן לקבל את העלון במייל etayba1@gmail.com

הנושא: חידושים לחודש אלול

ולא למד כלום. פעם אחת היה עומד על פי הבאר. אמר: מי חקק אבן זו? אמרו לו "המים, שתדיר נופלים עליה, אי אתה קורא: "אבנים שחקו מים" (איוב יד, יט)?! מיד דן רבי עקיבא קל וחומר בעצמו: מה רך [המים] מפסל את הקשה[האבן], דברי תורה שקשה כברזל על אחת כמה וכמה שיחקקו את ליבי שהוא בשר ודם. מיד חזר ללמוד תורה.

ואמר הסטייפלר: "טיפה, ועוד טיפה, חוקקים באבן. שיחה, ועוד שיחה, ועוד שיחה, חוקקים הלב. אבל אם יש לאדם טיפה אחת בלבד, האם יש ענין שיזלפה על פני הסלע? הרי לא תפעל מאומה. אם כן, מה ערכה של שיחה אחת? ודאי שהיא השחתת זמן!

"אבל, מצד שני, אם הטיפה הראשונה לא פעלה מאומה. וכמי שאינה, אם כן הטיפה השנייה היא הראשונה, והואיל ובתור הטיפה הראשונה אינה פועלת, הרי השלישית היא הראשונה. וגם היא לא תפעל, נמצא שהחמישית היא הראשונה וכן הלאה עד לאחרונה. אבל הרי האבן נחקקה, בהכרח, שגם הטיפה הראשונה פעלה, והשנייה פעלה יותר, השלישית עוד יותר, ועד האחרונה ונמצא, שלא השחתת דבריך לריק, ולא היה זה ביטול זמן, ונקוה שהיה זה בבחינת: "שלח לחמך על פני המים, כי ברוב הימים תמצאנו".

ראיה לדבר יש להביא מסיפור יציאת מצרים בליל הסדר, שכתב החינוך (מצוה כ"א) שמטרת המצוה היא: "כדי שיתעורר ליבו לדבר, כי בדיבור יתעורר הלב". ולפיכך "כל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח". אך יחד עם זאת, הביא האבודרהם זצ"ל (בסדר ההגדה ופרושה) קושיית הר"ף זצ"ל מדוע אין מברכים על סיפור יציאת מצרים? ותיירץ, משום שבהזכרת יציאת מצרים שבקידוש שאמר "זכר ליציאת מצרים", כבר יצא ידי חובה. והרשב"א זצ"ל כתב שזו מצוה שאין לה קצבה ידועה, שבדיבור כל שהוא מעניינה יצא ידי חובה. הרי מבואר שכבר בהזכרה ובדיבור כל שהוא מתעורר הלב באפס מה, וככל שמרבים לחזור ולעורר, הרי זה משובח.

כך גם יש לומר לגבי חודש אלול, כל חודש אלול שחלף ועבר חוקק משהו בלב, משנה את האדם, אם כי עדיין לא ניכר השינוי, אולם השינוי נעשה ונחקק. עוד חודש אלול ועוד חודש אלול הרי השינוי יהיה ניכר ויתגלה.

לכן גם אם באמת בשנים קודמות נכשלתי, ולא הצלחתי לעמוד בקבלות שקיבלתי על עצמי, אולם אינו דומה חודש אלול של שנה זו לחודש אלול של שנה שעברה, הרי נעשתה בי החקיקה של חודש אלול של שנה שעברה, וממילא כעת עומד אני במקום אחר גבוה יותר מזוכך יותר, ובוודאי שכעת אוכל לעמוד בקבלות שאקבל ולהשתנות באמת.

תירוץ נוסף לטענתו של היצר הרע, על פי מעשה שסיפר יהודי שגר באחד מערי טקסס, יום שישי אחד אחר הצהריים הגעתי

בעומדנו בחודש אלול, מחמת סגולת החודש ומעלתו, רבים הם השאיפות לשינוי אמיתי וחזק, אשר ימשיך גם לאחר ימי חודש אלול ותשרי, אלא שהיצר הרע מזכיר לאדם נשכחות, וטוען לפניו: אין זה חודש אלול הראשון שלך בחיך, כבר עברת חודשי אלול רבים, ובכל פעם היו לך רצונות ושאיפות ואף קיבלת קבלות, וכעבור חודשיים שלשה הלכו ונעלמו להם, לא נשאר מהם דבר, ובעמך בחודש כסלו, כבר לא זוכרים דבר מכך.

תשובה לטענה זו יש לתת על פי מעשה, אברך נסע באוטובוס וניצל את הזמן לקיים מצות "ובלכתך בדרך", אותו אברך קיים את דברי הגמרא ולמד משנה ברורה.

באמצע הדרך עלה בחור חילוני, התיישב לידו והתעניין: "איזה ספר זה?" מעודו לא ראה כמוהו. בחלק העליון שורות רחבות. חלקן באותיות מרובעות גדולות, וחלקן באותיות מעוגלות קטנות. ומתחתן, תבניות בשני טורים, באותיות צפופות וזעירות. בשולי העמוד שוב שורות רחבות והאותיות זערורות. מה זה?

הסביר האברך שאנו מתנהלים על פי דיני התורה, המבוארים בתורה שבכתב ושבעל פה, בשיטות הראשונים ועד לרבתינו הפוסקים. וכל ההלכות נסדרו בשולחן ערוך, ורבו מפרשיו. קם הכהן הגדול מאחיו, רבינו ה"חפץ חיים" זצ"ל, ובמשך עשרים וחמש שנה שקד על חיבורו הגדול בו תמצת את כל הביאורים וההלכות שנתחדשו עד ימיו, וחלקו לשלושה חלקים: הדינים, ב"משנה ברורה". ההרחבות, ב"ביאור הלכה", והמקורות ב"שער הציון". ברב ענוותנותו לא הדפיס את חיבורו בלבד, אלא צרף אליו את "באר הגולה", מקורות ה"שולחן ערוך", "באר היטב" המתמצת דברי ה"טורי זהב" וה"מגן אברהם", ו"שערי תשובה" המציין לתשובות רבותינו המתייחסות לדינים הנדונים.

הבחור הקשיב בעניין, ולפתע שלח ידו ולחץ על כפתור האיתות. "כאן אני יורד", אמר, "היה מרתק, תודה לך". האוטובוס עצר בתחנה, והבחור ירד.

האברך שב לתלמודו, אבל ליבו נקפו. מה עשה? בזבז עשרים דקות מחייו, ביטל תורה עשרים דקות, הפסיד מצוות: "ודברת בם... בלכתך בדרך" (דברים ו, ז). ועל מה-אילו היה יודע את שם הבחור וכתובתו, אילו היה ממשיך לשמור על קשר עמו, קובע אתו לימוד בחברותא, משוחח ומחזק, אולי היה מקדמו, אולי משכנעו. רושמו לסמינר, משיבו לכור מחצבתו, הייתה לכך הצדקה, היה בזה טעם, הייתה בכך תועלת! אבל עכשיו מה עשה ומה פעל? בזבז זמן לריק. לא נחה דעתו עד שעלה אל מרן הסטייפלר זצ"ל, לקבל תיקון תשובה על ביטול תורה.

אמר לו הסטייפלר, מובא באבות דרבי נתן (פ"ו, מ"ב): 'מה הייתה תחילתו של רבי עקיבא? אמרו: בן ארבעים שנה היה,

למקוה לטבול לכבוד שבת קודש, והנה אני רואה כי נכנס יהודי למקוה לטבול, שעל פניו נראה כמו גוי ואם הוא יהודי בוודאי שאינו שומר תורה ומצוות.

סקרנותו גברה עליו והוא לא יכול היה להתאפק ולכן פנה אל היהודי בשאלה, שם שומר בשבת הוא? וכשהשיב הלה בשלילה, התפלא ושאל: אם כן מה לך ולטבילה במקוה?

אותו יהודי הבין לסקרנותו ואמר: נכון אתה צודק שאני לא שומר תורה ומצוות וממילא אתה שואל את עצמך מה לי ולמקוה. אבל אסביר לך כשהייתי ילד באירופה אבי לקח אותי לטיש של האדמו"ר בעל אהבת ישראל מויז'ניץ ז"ע, עמדו שם מאות חסידים צופים. הייתי ילד, ואבי חשש שאמעך בתוך ההמון. לכן הוא הושיב אותי מתחת לשולחן, ליד הרבי. הוא אמר ששם לפחות אהיה מוגן.

זוכר אני עד היום את חידושו של האדמו"ר והדבר חקוק בלבי, אמר האהבת ישראל ז"ע: אנו אומרים בתפילת ערבית "והסר השטן מלפנינו ומאחורינו", והיינו, כשבא האדם לקיים מצוה או ללמוד תורה, עומד כנגדו היצר הרע, וטוען, מה לך ולקיום המצוות, הרי לפני שעה עשית עבירה פלונית, כמו כן מתכוונן אתה הערב לעשות עבירה פלונית. מה לך עכשיו לגשת ולקיים מצוות?

על כך אנו מתפללים ומבקשים: "והסר השטן מלפנינו ומאחורינו", לא אכפת לי מה עשיתי קודם ומה אעשה אחר כך. עכשיו אני רוצה לעבוד את השם!

סיים האיש ואמר: "דע לך, אני חי כאן בטקסס. על פי הרוב אני לא שומר שבת. על פי הרוב אני אוכל ביום כיפור. אבל לפעמים אני צם. לא נעים לי להגיד - היצר הרע הוא הבוס שלי. אבל מפעם לפעם אני ממש רוצה לעשות משהו קדוש. היום אחר הצהריים, אינני יודע למה, הייתה לי הרגשה שאני צריך ללכת למקוה. כמובן ששמעתי שוב את הקול הידוע הלווחש לי בציניות: "השתגעתי? אתה לא שומר שבת! בשביל מה אתה הולך למקוה? אבל עניתי לו מיד: "לא איכפת לי. אני הולך. דקת אחת". זכרתי ממה ששמעתי מהרבי כשהייתי מתחת לשולחן שלו.

ויש לרמז זאת בדברי הגמרא בעירובין (נד). שאומרת: "האי עלמא כבי הילולא דמיא". העוה"ז דומה לאולם חתונות. אדם מוציא המון הוצאות לקראת חתונת ילדיו, ואף נכנס לחובות גדולים בגלל זה, אם זה הוצאות האולם, צלם, פרחים, כסא כלה ביגוד אוכל וכו'. ובכל זאת על אף כל החובות שיש לו, בשעת השמחה עצמה הוא שמח ומאושר ולא רואים עליו שום צל של עצבות, בזמן השמחה הוא שוכח מכל הצרות ומכל החובות, כי עכשיו זה זמן של שמחה.

כך האדם צריך להתנהג בלימוד התורה וקיום המצוות, שאם היצר בא וטוען: מי אתה שתלמד תורה? מי אתה שתקיים מצוות, הרי יש לך כל כך הרבה חובות ועבירות לבורא עולם? תשיב לו, עכשיו זה זמן של שמחה, עכשיו זה זמן של קיום רצון ה'! מה שמענין אותי עכשיו זה התורה והמצוות שאני מקיים. לא איכפת לי מהחובות של העבר, לא אכפת לי איך אפרע אותם בעתיד, אני עכשיו עושה את רצון ה'!

כך גם צריך להרגיש בחודש אלול, בא היצר הרע ומפתה את האדם, מה אתה מנסה להשתנות, אתה לא בן עשר ולא בן עשרים, כבר ארבעים שנה עובר אתה חודש אלול ועוד חודש אלול, ומיד לאחר החגים חזור אתה לסורך, אינך משתנה, על מי אתה בא לעבוד?

על זה צריך לענות ליצר, לא מענין אותי מה היה העבר לא מענין אותי מה יהיה בעתיד, אני עכשיו נמצא בחודש שבו הקב"ה קרוב אלי, אני רוצה להתקרב אליו, אני רוצה להידבק בו.

פעם נכנס הרה"ק רבי חיים מצאנז ז"ע לבית אחד ומצא בו יהודים זקנים משחקים בקלפים. כשראו את הצדיק נבהלו. הוא הרגיעם והחל לספר להם סיפור:

בעיר אחת התגורר אברך ירא שמיים. הוא עמל בתורה, פרש מהבלי העולם ולא שח שיחת חולין. כשראה זאת היצר הרע ניסה לפתותו ולא היה יכול לו.

יום אחד הגיע השטן לעירו של האברך מחופש כחסיד למדן, נכנס לבית המדרש והחל ללמוד גמרא. למחרת ניגש הלמדן אל האברך לשוחח עמו בתורה והוכיח בקיאות וחרירות עצומים עד שהאברך התחבר עמו. הם החלו לשוחח בענייני עבודת ה'. הלמדן שאל אם הוא נוסע לאיזה צדיק והאברך ענה שלא. תמה הלמדן: "איך אפשר לעבוד את ה' באמת ללא רבי?! האם לא שמעת על המגיד ממזריטש?"

"חושש אני לביטול תורה בדרך", אמר האברך.

"אתלווה אליך ונלמד יחדיו", הבטיח הלמדן.

ביום ראשון יצאו השניים לדרכם. כאשר ביקשו לנוח מעמל הדרך, לא מצאו יישוב יהודי והמשיכו הלאה. שקעה השמש, כוחם תשש והם הגיעו לביתו של גוי. הלה אמר להם שהוא מוכן לאכסנם, בתנאי שלא יקיימו את מנהגי היהודים מפני שאינו סובלם. האברך היה רעב וצמא, אבל לא ביקש דבר מהגוי. הוא סירב לשכב במיטה מחשש שלא יהיו לו מים לנטילת ידיים בבוקר.

כשגברה עייפותו קרא קריאת שמע ונפל לשינה. כשהתעורר למחרת בצהרי היום ונוכח לדעת כי החמיץ תיקון חצות, לימד לפני שחרית וקריאת שמע בזמנה ואין לו מים לנטילה, קונן על מצבו.

השניים עזבו את המקום בכוונה להגיע ליישוב יהודי. גם הפעם לא הצליחו. כוחם אזל ולפנות ערב הגיעו לאחד הכפרים. הם הגיעו לביתו של גוי שאמר להם: "אתן לכם לחם בתנאי שלא תיטלו ידיים כי איני יכול לשאת את מנהגי היהודים".

אמר האברך לחברו בבכי: "מוכן אני למות ברעב ולא לאכול בלי נטילת ידיים!"

הלה הסביר לו שפיקוח נפש דוחה מצווה דאורייתא, קל וחומר נטילת ידיים שהיא מדרבנן. האברך הסכים לבסוף לאכול ללא נטילת ידיים.

כשגמרו לאכול שכבו לנוח. האברך נרדם מיד ושוב התעורר למחרת בצהריים והיה בצער.

גם ביום השלישי לא מצאו בית יהודי. ככלות כוחם הגיעו בלילה לכפר וביקשו להיכנס לביתו של גוי כדי לאכול דבר מה. הגוי אמר להם שיש בביתו רק בשר חזיר.

האברך פרץ בבכי ולמרות רעבונו סירב לשמוע לטענת חברו שבגלל פיקוח נפש הוא מוכרח לאכול. בגבור הטענות והרעב התפתה האברך ואכל את בשר החזיר. לאחר האוכל נרדם במיטת הגוי.

כשקם למחרת מצא האברך את עצמו שוכב בשדה בלי חברו. אז הבין שהשטן התחפש ללמדן. הוא החל לעשות חשבון נפש כמה עבירות עבר בימים האחרונים, שיחזר איך נפל מרום המעלות לשאול תחתיות והחל לבכות. אז גמר בלבו לחזור בתשובה שלמה כפי שיציע לו אחד הצדיקים.

בהמשך דרכו הגיע למזריטש, נכנס לבית המדרש, נטל את ידיו והודה לה' על שהנחה אותו להגיע למקום יהודי. לאחר מכן הלך לטבול במקווה, חזר לבית המדרש והתפלל בלב נשבר. הוא הלך לבית המגיד. כשראה אותו הרבי צעק: "רשע, צא מביתי!"

האברך פרץ בבכי וביקש מהמגיד שינחהו בדרך אמת. הרבי ראה שהוא מתחרט באמת ונתן לו דרך תשובה. האברך חזר לביתו, קיים כל מה שציווהו המגיד עד שזכה להיפטר מהעולם מתוך תשובה. כאשר בא לפני בית דין של מעלה פסקו לו גן-עדן במקום שנמצאים בו בעלי תשובה גמורים.

יום אחד, בשעה שיצר הרע טייל בגן-עדן לראות אם לא נמצא שם אחד מה'חבריא' שלו, נתקל לפתע באותו אברך וכאשר ראה שהוא יושב במקום מכובד צעק: "האם זה עולם האמת?! כמה טרחתי כדי שהוא יעבור הרבה עבירות וכעת הוא יושב במקום מכובד כאילו לא חטא מעולם?"

הסבירו לו בפמליה של מעלה שהאיש נפטר מתוך תשובה שלמה. היצר הרע מאן לקבל זאת והכריז שהוא מתפטר. כל ההפצרות לחזור בו לא הועילו. בלית ברירה מונה מלאך חדש לתפקיד השטן.

יום אחד פגש השטן המודח את השטן החדש ושאל לשלומו.
"אני מרוצה מעבודתי ומצליח בה מאוד".

"איך יתכן הדבר?!", תמה השטן הזקן, "אתה צעיר ולא ראית כלום מימך, ואילו אני שימשתי בתפקיד יותר מחמשת אלפי שנה ואף פעם לא הייתי מרוצה. היו לי צרות ללא הפסק. איך אתה מסביר זאת?"

"אתה היית כסיל", אמר היצר הרע החדש, "ולא הבנת את עבודתך. הלכת לצעירים ועבדת קשה עד שהצלחת לפתותם, ואם כבר הצלחת התחרטו וחזרו בתשובה וכל עמלך היה לריק. ואילו אני חכם ממך ומתחבר לזקנים. יותר קל להצליח אצלם, בנוסף לכך שאין להם הרבה זמן לשוב בתשובה".

סיים הרבי מצאנו באוזני הזקנים: "אצלכם כבר פועל היצר הרע החדש".

כיוצא בזה יש לומר על חודש אלול, שכולנו עכשיו בבחינת "זקנים", שיועד היצה"ר שאם ישכיל את האדם בכל ימות השנה יוכל לחזור בתשובה בסוף השנה בחודש אלול, לכן הוא מעדיף לייאש את האדם בסוף השנה לבל יעשה תשובה בטרם יעמוד במשפט לפני ה', ובה מתאמץ בכל כוחו יורת מכל ימות השנה.

בזה יש לבוא ולבאר דברי הגמרא בראש השנה (טז). שאומרת: למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין (קודם תפילת מוסף) ותוקעין ומריעין כשהן עומדין (בתפילת מוסף)? כדי לערבב (לבלבל) את השטן (שלא יקטרג, שכאשר יראה את ישראל מחבבין את המצוות יסתתמו טענותיו, רש"י).

ולכאורה נשאלת השאלה, וכי השטן אינו זוכר את התקיעות של שנה שעברה ומדוע מתבלבל הוא?

אולם לפי המעשה הנזכר יש לומר, כאשר עם ישראל חוזרים בתשובה קודם ראש השנה נמחקים להם כל עוונותיהם, וממילא כאשר בא השטן לקטרג בראש השנה, מגלה כי כל עבודתו היתה לריק וכל מה שהכשיל את עם ישראל על ידי תשובתם נמחק ונעלם. לכן מתפטר הוא מתפקידו. ובשנה הבאה בשמים ממנים מלאך אחר, שאינו יודע את מעלת השופר ולא מכיר בה, ולכן כשמייעת תקיעת שופר מתבלבל הוא.

רבי יהונתן אייבשיץ ז"ל בספרו יערות דבש (ח"ב דרוש י') "כי ימים אלו אין ליצר הרע כח כל כך להסית לאדם, וכאשר ירגיל עצמו אזי יוכל אחר כך להתחזק בו ומבלי להרפות ממנו, כי הרגל נעשה טבע".

ונראה להסביר כיצד בחודש אלול נחלש היצר הרע, שכתב הגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ל בספרו עיני כל חי (אבות דף פ"ט רע"ד) וז"ל: בציבור שכינה בניהם ואיכא קדושה רבה, ומזה לא יבוא לידי חטא וכו', דעל ידי שיש השראת שכינה איכא קדושה, וכל מקום שיש קדושה אין יצר הרע מסית לחטוא, כמו שאמרו בספר תיקוני זהר (דף נ"ב ע"ב) "נשמתא מסטרא דשכינתא, ואם יצר הרע בעי לקרבה להווא אתר, כיון דשכינתא שריא תמן דאיהי נשמתא אתמר בה והזר הקרב יומת. עכ"ל.

וכתב האדמו"ר הזקן בעל התניא ז"ל בספרו ליקוטי תורה פרשת ראה, שבימי חודש אלול הקב"ה הוא בבחינת "מלך בשדה", היינו יש גילוי שכינה יותר משאר החודשים, ממילא במקום בו שורה השכינה אין בכח היצר הרע להכשיל, ולכן נחלש הוא בחודש אלול.

"קו השיעורים - להתענג בתענוגים"

0772618021

לשמיעת שיעורים על פרשת כי תבוא הקש:

1,5,7

לשמיעת שיעורים על חודש אלול הקש:

2,2,4,1

יצא דיסק שמע מספר 4 על כל השיעורים שנמסרו במסויף במשך שנת תשע"ח.

מסופר על הרה"ק רבי מרדכי בנעט זצוק"ל שפעם אחת שלח שאלה אל הגאון החת"ס זצוק"ל (שהיה קטן ממנו בעשר שנים) והחת"ס השיב לו תשובה ארוכה.

כשקיבל רבי מרדכי בנעט את התשובה הארוכה של החת"ס סופר אמר, האמת מספיק לי לקרוא את השורות האחרונות של התשובה בו נכתב הפסק הלכה של החת"ס, כיון שמה שפוסק החת"ס כאן למטה כך פוסקים בב"ד של מעלה, וממילא איני צריך לראות את הטעמים והסברות שהביאו אותו לפסק ההלכה.

אולם בכל אופן אני רוצה לקרוא את כל התשובה, כיון שכתב יד קדשו של החת"ס סופר מסוגל ליראת שמים, ויועיל לי הדבר לתוספת יראת שמים.

כששמע הרה"ק רבי בונם מפשיסחא ז"ע מעשה זה אמר, מה שאמר רבי מרדכי בנעט שמה שפוסק החת"ס כאן למטה כך נפסק בב"ד של מעלה, פשוט הוא לי, כמו כן שכתב יד קדשו של החת"ס מועיל ליראת שמים, פשוט הוא לי.

אולם החידוש במעשה זה, שרבי מרדכי בנעט אשר היה מלא וגדוש ביראת שמים, עד שבהגיע חודשי אלול ותשרי היה שוכב על מיטתו כי לא יכול היה לעמוד על רגליו מגודל היראה והפחד מיום הדין, ובכל זאת עדיין חיפש להוסיף עוד יראת שמים, על ידי התבוננות בכתב יד קדשו של החת"ס סופר.

וכך פירש הרה"ק בעל הבית אברהם את הפסוק "והתקדשתם והייתם קדושים", שעל האדם להתקדש ולהוסיף עוד ועוד עד אשר יזכה להיות קדוש, כמו שיכור שאינו משתכר מיד, אלא שותה כוס אחת ואחריה עוד כוס ואחריה עוד כוס, עד שמשתכר. אסור לאדם לעמוד על שמריו אלא להמשיך הלאה והלאה ולהתקדם עוד ועוד בעבודת ה'.

מעשה נוסף על החפץ חיים זת"ב שבא אליו איזה תלמיד חכם וסיפר לו בהתפעלות על סיעתא דשמיא מיוחדת שהיתה לו, הוא וחביריו הוצרכו לנסוע נסיעה ארוכה ובינתיים היו משננים שניות בעל פה. והנה הם הגיעו לאחת המשניות והם לא זכרו את המשך לשון המשנה, והיה להם צער גדול מזה שהם אינם זוכרים את המשנה.

כשהגיעו לפונדק באמצע הדרך ניגשו לשאול אותו אולי יש לו ששה סדרי משנה באכסניה. השיב בעל הפונדק, כי אין לו שום ספר בכל הפונדק ורק כך משניות אחד, והיה זה בדיקו הכרך המשניות שהיו צריכים לו כדי להיזכר בהמשך דברי המשנה.

כששמע זאת הח"ח החל לבכות, התפלא התלמיד חכם מדוע בוכה הח"ח. הסביר לו הח"ח, רבי יהודי, הרי בבית דין של מעלה אין פונדק בדרך, ואז כשיפגשו ממך לומר את כל ששה סדרי משנה בעל פה, לא תוכל לקחת ספר ולהיזכר, ואם לא תזכור משנה אחת, יהיה לך מזה צער נצחי.

אומר האדם לעצמו מה אני צריך להתחיל מיד עם תחילת חודש אלול, הרי עד ראש השנה יש עוד חודש שלם, בעז"ה לקראת ראש השנה, בשבוע האחרון של השנה, אז אני אשתנה אחזור בתשובה, על כך אומר התנא במסכת יומא פה:: "קווה ישראל ה', מה מקווה מטהר את הטמאים, אף הקב"ה מטהר את ישראל".

ומובא ברמב"ם [פ"א מהלכות מקוואות], לענין הטבילה, ש"הקופץ למקווה הרי זה מגונה", כי הקפיצה בבת אחת היא ללא ישוב הדעת, ללא כוונה להיטהר, וכן גם לענין התשובה.

ולואת התכוון התנא כשאמר: "מה מקווה מטהר את הטמאים כך הקב"ה מטהר את ישראל", כלומר כשם שנכנסים להיטהר במקווה לאט - לאט ובנחת, כך באופן הזה הקב"ה מטהר את ישראל אם יעשו תשובה כל חודש אלול לאט - לאט ובנחת, ולא בקפיצה בבת אחת, אז הקב"ה יטהר אותם בראש השנה וביום הכיפורים. אסור לנו, אם כן, לאבד אפילו רגע מחודש אלול - חייבים לנצל לשוב בתשובה ולהכנות ראויות לראש השנה וליום הכיפורים.

ובספר "ליקוט הגרשוני" מבאר באופן נפלא את דברי חז"ל הללו, על פי המובא בספר "שער המלך" (תוכחת מוסר), על הפסוק [בראשית ל"ג, ו']: "ואני אתנהלה לאטי לרגל המלאכה אשר לפני", שהמלים "ואני אתנהלה לאטי לרגל" הם ראשי תיבות אלול, ורמז לנו בזאת כך: אתחיל בחודש אלול לשוב בתשובה לאט-לאט, לגודל המלאכה אשר לפני, כי בבת אחת לא אוכל לתקן כל מה שפגמתי, ולא אוכל לבנות בפעם אחת כל מה שהרסתי, אלא אני זקוק למשך זמן, כל חודש אלול, כדי לעשות בו הכנות לראש השנה ויום הכיפורים.